

بررسی لحاظ شدن مؤلفه‌های تربیت دینی در مجلات رشد کودک: مطالعه‌ای براساس تحلیل محتوا

علیرضا حافظی*

چکیده

هدف از انجام این پژوهش، تحلیل محتوای مجلات رشد کودک، از نظر تربیت دینی بود. روش تحقیق پژوهش توصیفی و از نوع تحلیل محتوا بوده است. جامعه آماری این پژوهش، تمامی متون و تصاویر این مجلات در سال تحصیلی ۱۳۹۲-۱۳۹۳ بوده است. دو مؤلفه: انس و ارتباط با خداوند مهربان، شناخت پیامبران به‌ویژه پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و ائمه اطهار علیهم السلام به‌عنوان مؤلفه‌های تربیت دینی از نظر فراوانی مورد بررسی قرار گرفتند. مؤلفه انس و ارتباط با خداوند مهربان از زیرمؤلفه‌های: عمل به دستورات الهی، شناخت نعمت‌ها و استفاده درست از آنها و مؤلفه شناخت پیامبران به‌ویژه پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و ائمه اطهار علیهم السلام از زیرمؤلفه‌های: شناخت انبیا و ائمه اطهار علیهم السلام، عمل به توصیه‌های آنها و رفتن به زیارت تشکیل شده‌اند. همه متون و تصاویر مجلات رشد کودک به‌عنوان واحد تحلیل انتخاب شدند. براساس معنی‌داری خی دو در سطح ۰/۰۵، نتایج نشان داد که نه تنها این مؤلفه‌ها به‌صورت نامتعادل در هر یک از این مجلات مطرح شده‌اند بلکه در بسیاری از موارد، برخی از زیرمؤلفه‌های این مؤلفه‌ها - به‌ویژه شناخت پیامبران به‌ویژه پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و ائمه اطهار علیهم السلام - با کمترین توجه همراه بوده است که برای جبران این نقیصه پیشنهادها لازم ارائه شد. واژگان کلیدی: تربیت دینی، مجلات رشد کودک، تحلیل محتوا

*دانشجوی دکتری روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنایی، دانشگاه اصفهان

Email: alireza.hafeze@gmail.com

تاریخ تأیید: ۱۳۹۵/۶/۲۸

تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۱۲/۲۶

مقدمه

در ضرورت و اهمیت پرداختن به تربیت دینی^۱ کودکان، پیامبر ﷺ فرموده‌اند: «اگر پدری فرزندش را تربیت کند، بهتر از این است که روزی یک و نیم کیلوگرم طعام صدقه بدهد» (حر عاملی، بی تا، ج ۵، ص ۱۹۵).

هر انسان مجهز به نیرویی است که به کمک و هدایت آن می‌تواند به وجود خداوند پی ببرد، او را بشناسد و وی را پرستش کند. تربیت دینی فرایندی است که در راستای ارضای نیاز فطری به دین، بخش مهمی از زندگی افراد را دربر می‌گیرد؛ اگر الگوی مطلوبی برای تربیت دینی در دسترس متصدیان این امر نباشد، به خطا رفتن آنها در فهم اهداف، روش‌ها و محتوای تربیت دینی، آسیب بسیار سنگینی به رشد دینی افراد وارد می‌سازد (عطاران، ۱۳۶۶، ص ۱۲). پس تربیت دینی به یک معنا، هدایت انسان و شکوفایی گرایش‌های فطری اوست که می‌تواند در تقویت، شکل‌دهی و جهت‌بخشی بینش، انگیزش، احساسات، گرایش‌ها، غرایز، رفتار و امور فطری سهم بسزایی ایفا کند (وهنمایی، ۱۳۸۸).

یابد اعتراف کنیم که مسئله پرورش و تربیت دینی در بسیاری از خانواده‌های جامعه ما جای خود را باز نکرده است. بیشترین ابتکارات پدران و مادران صرف تغذیه، پوشاک و امور آموزشی می‌شود و حال آنکه مهم‌تر از همه، تربیت دینی و پرورش کودکان است (بدری و بیرامی، ۱۳۹۵، ص ۳)، البته تربیت دینی مختص سن خاص، مانند پیش‌دبستانی، یا مکان خاصی، مانند خانه نیست، بلکه در همه سنین و مکان‌ها تداوم دارد و در هر صورت یکی از اهداف مهم، تربیت دینی این است که متربیان را با انگیزه‌های برتر و شایسته‌تر آشنا کند و آنان را برای توجه به آن انگیزه‌ها تشویق کند و نسبت به حفظ آنها در هر شرایطی برانگیزاند.

با وجود اینکه قرار گرفتن کودکان و نوجوانان در معرض فرهنگ دینی یا شیوه‌های تربیتی مبتنی بر آنها می‌تواند بر فهم کودکان و نوجوانان از مفاهیم دینی سرعت بخشد و آنها را عمیق‌تر سازد (تاتالا،^۲ ۲۰۰۹)، ولی آنچه به کودک عرضه می‌شود، باید برابر خواسته‌ی وی باشد تا نتیجه مطلوب به دست آید؛ از این‌رو، در تربیت دینی افراد هیچ عاملی را، هرچند کوچک، نمی‌توان نادیده گرفت و از نظر دور داشت (اسرار، ۱۳۸۰، ص ۱۱). برای نمونه، ادبیات کودک و نوجوان، به‌ویژه داستان‌ها، در صورتی که با میل و رغبت آنها هماهنگ باشد، بیشترین نتیجه را به دنبال دارد و به همین دلیل است که کارشناسان معتقدند که چنانچه سبک نگارش و محتوای کتاب‌های کودک و نوجوان به مقتضای نیازها و علایق آنها تهیه نشده باشد، کارایی‌های لازم را نخواهد داشت (خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۷۷، ص ۱).

1. religious education

2. Tatala

اجرائی کردن تربیت دینی، نیازمند توجه به عوامل گوناگون است، ایجاد شرایط مساعد محیطی، یکی از این عوامل است، برای نمونه، پژوهشگرانی مانند وولی و فیلیس در تحول مفهوم دعا، به این نتیجه رسیده‌اند که عوامل و پدیده‌های مرتبط با فرهنگ، خرده فرهنگ‌ها و نیز آموزش، با تحول فهم دعا ارتباط دارد، به گونه‌ای که تحول مفهوم دعا در کودکان خانواده‌های مذهبی، سریع‌تر و عمیق‌تر است، البته هرچه آموزش‌های دینی، شفافیت بیشتر و ابهام کمتری داشته باشند، مفاهیم و هویت دینی نیز استحکام و انسجام بیشتری خواهند داشت (وولی و فیلیس، ۲۰۰۱). در این راستا، پژوهش موسوی نسب، عسگری و شاملی (۱۳۹۰) نیز نشان می‌دهد که با افزایش سن، سطح محتوا و انگیزه دعا نیز افزایش و دگرگونی می‌یابد.

بنابر آنچه تاکنون گفته شد، می‌توان نتیجه گرفت که با توجه به اهمیت و منزلت تربیت دینی و همچنین تأثیر پذیری آن از عوامل گوناگون از جمله محتوای مکتوب و ویژه کودکان، باید افزون بر کتب درسی به دیگر منابع مکتوب، مانند مجلات رشد کودک از این حیث، تأکید و ویژه‌ای معطوف داشت؛ زیرا این مجلات، مخاطبان زیادی در سراسر کشور دارند (علوی مقدم و خیرآبادی، ۱۳۹۱). هر شماره از رشد کودک دارای مطالبی است در زمینه قصه و داستان، شعر، گزارش، مقاله، تعلیمات اجتماعی و آشنایی با مفاهیم انسانی، دانش عمومی، کاردستی، بازی و سرگرمی و... یا هدف رشد ذهنی و عقلی و کسب مهارت و اعتماد به نفس. این مجله را در کلاس‌های آمادگی و اول دبستان مربیان و معلمان و یا در خانه پدران و مادران برای کودک و خردسال می‌خوانند. مطالب مجله رشد کودک ساده و کوتاه است تا کودکان کلاس اول دبستان به مرور که «خواندن» می‌آموزند خود بتوانند بدون کمک گرفتن از دیگران بخوانند (پایگاه اینترنتی مجله رشد).

هرچند کتاب‌ها و مجلات مرتبط با ادبیات کودکان و نوجوانان در پژوهش‌های گوناگون تحلیل محتوا^۱ شده‌اند. برای نمونه، تحلیل محتوای ۷۰ عنوان از انتشارات کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان از نظر مفهوم ایمن و موضوعات مرتبط با آن (چیزری، ۱۳۷۰)، بررسی مفاهیم تربیتی اسلام از دیدگاه قرآن در ادبیات کودکان و نوجوانان (زارع گاوگانی، ۱۳۷۹)، بررسی خداشناسی و نقش اشعار کودکان در تربیت دینی (عصاره، ۱۳۸۰)، تحلیل واژگان نوشتاری نامه‌های ارسالی کودکان دبستانی سراسر کشور به دفتر مجلات «رشد نوآموز» و «رشد دانش آموز» (فکری، ۱۳۸۳)، بررسی انتقادی اشعار دینی کودک در دهه هفتاد (عباسپور نوغانی، ۱۳۸۶)، مطالعه مفاهیم دینی در داستان‌های کودکان و نوجوانان (محمدی، ۱۳۸۹)، جایگاه مفاهیم فلسفی در ادبیات داستانی کودک ایران (ایروانی و مختاری، ۱۳۹۰)، ولی مرور این پژوهش‌ها نشان می‌دهد که مجلات رشد کودک، تاکنون از نظر تربیت دینی، تحلیل محتوا نشده‌اند. پژوهش حاضر نیز

برای پر کردن این خلأ پژوهشی و همچنین براساس آنچه درباره اهمیت تربیت دینی کودکان گفته شد، انجام شده است که هدف اصلی آن یافتن پاسخ این پرسش است که آیا در مجلات رشد کودک به مؤلفه‌های تربیت دینی، توجه کافی شده است؟ به دیگر سخن، مسئله اساسی مورد بررسی در این پژوهش آن است که در مجلات رشد کودک به چه میزان تربیت دینی که شامل مؤلفه‌های «انس و ارتباط با خداوند مهربان» و «شناخت پیامبران به ویژه پیامبر اکرم ﷺ» و ائمه اطهار (علیهم‌السلام) می‌باشد، مدنظر مؤلفان قرار گرفته است؟

روش تحقیق

با توجه به ماهیت و هدف پژوهش، روش تحقیق از نوع تحلیل محتوا است. تحلیل محتوا روشی نظام‌مند و قابل تکرار است که به منظور فشرده کردن تعداد بیشتری از کلمات و واژه‌های یک متن به گروه‌ها و طبقات کوچک‌تر، براساس قواعد مشخص کدگذاری انجام می‌شود. این رویکرد یک روش منظم را برای اندازه‌گیری و توجه به تکرار یا فراوانی، منظور، شدت و اهمیت کلمات، واژه‌ها و عبارات یا جملات موجود در متن فراهم می‌آورد (کریپندروف، ۲۰۰۴). تحلیل محتوا به‌عنوان یک روش دارای مراحل زیر است:

۱. انتخاب جامعه آماری؛
۲. معیار توصیف؛
۳. انتخاب یک طبقه‌بندی براساس معیار توصیف؛
۴. تعیین واحد ثبت؛
۵. تشخیص عناصر هر طبقه؛
۶. پردازش اطلاعات و نتیجه‌گیری (یار محمدیان، ۱۳۷۷، ص ۲۱).

این پژوهش نیز براساس مراحل شش‌گانه ذکر شده، به شرح زیر انجام شده است:

۱. جامعه آماری این پژوهش، همه متون و تصاویر مجلات رشد کودک چاپ شده در سال تحصیلی ۱۳۹۲-۱۳۹۳ بوده که شامل ۸ جلد یا شماره است. همه صفحات این مجلات از نظر مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌های تربیت دینی تحلیل محتوا شدند.

مجله‌های رشد توسط دفتر انتشارات کمک آموزشی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، وابسته به وزارت آموزش و پرورش، تهیه و منتشر می‌شوند که مجله رشد کودک، ویژه دانش‌آموزان پیش‌دبستانی و پایه اول ابتدایی است؛

۲. معیار توصیف: معیار توصیف در این پژوهش هرگونه نوشته متنی یا نشانه تصویری مبنی بر تربیت دینی است؛
۳. در این پژوهش طبقه‌بندی معیار توصیف، به صورت دو مؤلفه کلی «انس و ارتباط با خداوند مهربان» و «شناخت پیامبران به ویژه پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و ائمه اطهار علیهم السلام» و زیرمؤلفه‌های مرتبط با آنها به صورت زیر بوده است:

۱. انس و ارتباط با خداوند مهربان

- انجام دادن کارهایی که خداوند مهربان به آنها سفارش فرموده است؛ مانند نماز، روزه، دعا کردن و... (انجام واجبات)؛
- آشنایی با نعمت‌های خداوند مهربان؛
- استفاده مناسب از نعمت‌ها و تشکر از خداوند مهربان.

۲. شناخت پیامبران، به ویژه پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و ائمه اطهار علیهم السلام

- آشنایی با پیامبران و پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و ائمه اطهار علیهم السلام؛
- احادیث و توصیه‌های پیامبران، به ویژه پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و ائمه اطهار علیهم السلام و عمل به آنها؛
- رفتن به مکان‌های مقدس، مانند: پارک‌های انبیا و ائمه اطهار علیهم السلام و زیارت کردن آنها؛
۴. واحد ثبت یا تحلیل در این پژوهش، متن یا تصویری است که نشان‌دهنده یکی از زیرمؤلفه‌های تربیت دینی است؛
۵. تشخیص عناصر هر طبقه نیز به این صورت است که تعداد هر یک از مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌ها به صورت صفحه به صفحه در این مجلات، شمارش شده‌اند؛
۶. برای پردازش اطلاعات و نتیجه‌گیری، عناصر هر طبقه به صورت فراوانی و درصد فراوانی گزارش شده‌اند.
- از همه محتوای مجلات رشد کودک، فقط صفحه‌های اصلی مربوط به محتوا، بررسی و تجزیه و تحلیل شد. بر این اساس صفحه‌های مقدماتی، مانند فهرست منابع یا صفحه عنوان، سخن سردبیر و همچنین صفحه‌های پایانی مانند: واژه‌نامه یا فهرست منابع، بررسی نشوند.

یافته‌های تحقیق

کل صفحه‌های تحلیل شده، مربوط به محتوای اصلی مجلات رشد کودک، از صفحه ابتدایی شروع محتوا تا صفحه پایانی آن، بوده است. تعداد کل صفحه‌ها، ۲۳۷ صفحه و کل موارد تحلیل شده برای مؤلفه‌های تربیت دینی ۱۲۱۴ مورد است که براساس جدول شماره (۱)، بیشترین فراوانی مربوط به مجله شماره ۸ یا ۱۸/۸ درصد فراوانی و کمترین آن به مجله شماره ۳ یا ۵/۶ درصد فراوانی اختصاص دارد.

جدول ۱: توزیع فراوانی محتوای تحلیل شده مؤلفه‌های تربیت دینی به تفکیک مجلات رشد کودک

مجلات رشد کودک	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی تراکمی
مجله شماره ۱	۱۴۷	۱۲/۱	۱۲/۱
مجله شماره ۲	۱۶۲	۱۳/۳	۲۵/۴
مجله شماره ۳	۶۸	۵/۶	۳۱
مجله شماره ۴	۱۹۵	۱۶	۴۷
مجله شماره ۵	۱۴۳	۱۱/۷	۵۸/۷
مجله شماره ۶	۱۸۷	۱۵/۴	۷۴/۱
مجله شماره ۷	۸۶	۷	۸۱/۱
مجله شماره ۸	۲۲۹	۱۸/۸	۱۰۰
کل	۱۲۱۴	۱۰۰	

در جدول شماره ۲، توزیع فراوانی وجود یا موجود نبودن هر یک از زیر مؤلفه‌های تربیت دینی آمده است. این جدول نشان می‌دهد که در کل محتوای پرداخته شده به مؤلفه‌های تربیت دینی، بیشترین سهم به زیر مؤلفه شناخت نعمت‌ها یا ۷۹/۵ درصد و کمترین سهم به زیر مؤلفه رفتن به مکان‌های زیارتی یا ۰/۸ درصد اختصاص دارد. به دیگر سخن، بیشترین توجه مجلات رشد کودک به یکی از زیر مؤلفه‌های انس و ارتباط با خداوند مهربان و کمترین آن به یکی از زیر مؤلفه‌های شناخت پیامبران، به ویژه پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و ائمه اطهار علیهم السلام، معطوف است.

جدول ۲: توزیع فراوانی وجود یا موجود نبودن زیر مؤلفه‌های تربیت دینی در مجلات رشد کودک

مقوله‌های تربیت دینی	در مجلات رشد کودک وجود دارد		در مجلات رشد کودک وجود ندارد	
	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی	درصد فراوانی
انس و ارتباط با خداوند مهربان	۳۴	۲/۸	۱۱۸۰	۱۹/۳
	۹۶۶	۷۹/۵	۲۸۴	۴/۶
	۱۵۵	۱۲/۷۶	۱۰۵۹	۱۷/۳
شناخت پیامبران، به ویژه پیامبر اکرم <small>صلی الله علیه و آله</small> و ائمه اطهار <small>علیهم السلام</small>	۲۸	۲/۳	۱۱۸۶	۱۹/۴
	۲۱	۱/۷۲	۱۱۹۳	۱۹/۵
	۱۰	۰/۸	۱۲۰۴	۱۹/۷
	۱۲۱۴		۶۱۰۶	۱۰۰

جدول شماره ۳، میزان توجه هر یک از مجلات رشد کودک را به تربیت دینی به تفکیک هر یک از مؤلفه‌ها نشان می‌دهد. براساس داده‌های این جدول، اگر بخواهیم این مجلات را از نظر مطرح کردن مؤلفه‌های تربیت دینی به ترتیب بنویسیم، به شرح زیر خواهد بود:

برای مؤلفه انس و ارتباط با خداوند مهربان

مجلات شماره ۸، ۴، ۶، ۲، ۱، ۵، ۷، ۳.

برای مؤلفه شناخت پیامبران به‌ویژه پیامبر اکرم ﷺ و ائمه اطهار علیهم‌السلام

مجلات ۶، ۴، ۸، ۵، ۷، ۲، ۱، ۳.

نکته قابل توجه در ترتیب فوق، رتبه‌های یکسان (رتبه آخر) مجله شماره ۳ در هر یک از مؤلفه‌های تربیت دینی و همچنین فراوانی‌های خیلی پایین‌تر زیر مؤلفه‌های مؤلفه دوم (شناخت پیامبران، به‌ویژه پیامبر اکرم ﷺ و ائمه اطهار علیهم‌السلام)، نسبت به مؤلفه اول (انس و ارتباط با خداوند مهربان) است.

جدول ۳: فراوانی و درصد فراوانی به دست آمده برای هر یک از مجلات رشد کودک

به تفکیک مؤلفه‌ها و زیر مؤلفه‌های تربیت دینی

مؤلفه‌های تربیت دینی	مجله شماره ۱		مجله شماره ۲		مجله شماره ۳		مجله شماره ۴		مجله شماره ۵		مجله شماره ۶		مجله شماره ۷		مجله شماره ۸		
	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی	درصد فراوانی	
انس و ارتباط با خداوند مهربان	انجام واجبات	۱۱	۷/۶	۴	۲/۴	۸	۱۱/۷	۸	۴/۱	۱۳۰	۹۰/۹	۰	۰	۰	۰	۳	۱/۳
	شناخت نعمت‌ها	۱۳۲	۹۱/۶	۱۲۸	۷۹	۵۶	۸۲/۳	۱۵۸	۸۱	۴/۱	۱۳۷	۷۳/۲	۶۵	۷۵/۵	۱۶۰	۶۹/۸	۶۹/۸
	استفاده درست از نعمت‌ها	۰	۰	۲۴	۱۴/۸	۴	۵/۸	۲۰	۱۰/۲	۰	۰	۲۸	۱۴/۹	۱۵	۱۷/۴	۵۸	۲۵/۳
پیامبران به‌ویژه پیامبر اکرم ﷺ و ائمه اطهار علیهم‌السلام	آشنایی با انبیا و ائمه علیهم‌السلام	۰	۰	۲	۱/۲	۰	۰	۴	۲	۷	۴/۸	۱۶	۸/۵	۳	۳/۴	۳	۱/۳
	عمل به توصیه آنها	۰	۰	۳	۱/۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۶	۳/۲	۰	۰	۵	۲/۱
	زیارت	۱	۰/۶	۱	۰/۶	۰	۰	۵	۳/۵	۰	۰	۰	۰	۳	۳/۴	۰	۰
مجموع	۱۴۴	۱۰۰	۱۶۲	۱۰۰	۶۸	۱۰۰	۱۹۵	۱۰۰	۱۴۳	۱۰۰	۱۸۷	۱۰۰	۸۶	۱۰۰	۲۲۹	۱۰۰	

در جدول شماره ۳، فراوانی هر یک از مقوله‌های تربیت دینی، به تفکیک مجلات رشد کودک آورده شده است. همان‌طور که این جدول نشان می‌دهد در تعداد قابل ملاحظه‌ای از زیر مقوله‌ها، فراوانی برابر یا صفر است و این نشان‌دهنده توجه نکردن مؤلفان این مجلات به همه زیر مقوله‌های تربیت دینی است. برای پاسخ به سؤال پژوهش، به بررسی معنادار بودن فراوانی‌های به دست آمده یا استفاده از آزمون خی دو پرداخته شد که نتایج آن در جدول‌های شماره ۴ و ۵ آمده است.

جدول ۴: بررسی معناداری فراوانی‌های به دست آمده از وجود یا عدم وجود مقوله‌های تربیت دینی در مجلات رشد کودک

سطح معناداری	خی دو	در مجلات وجود ندارد		در مجلات وجود دارد		مقوله‌های تربیت دینی
		فراوانی	فراوانی مورد انتظار	فراوانی مورد انتظار	فراوانی	
۰/۰۰۰	۱۱۷۳/۳۳۷	۲۵۲۳	۳۰۶۸	۶۱۰	۱۱۵۵	انس و ارتباط با خداوند مهربان
		۳۵۸۳	۳۰۳۸	۶۰۴	۵۹	آشنایی با پیامبران یه‌ویژه پیامبر اکرم ﷺ و ائمه اطهار ﷺ
		۶۱۰۶	۶۱۰۶	۱۲۱۴	۱۲۱۴	مجموع

یا توجه به معنادار بودن مقدار خی دو به دست آمده در سطح ۰/۰۵، می‌توان گفت که در کل از نظر وجود یا وجود نداشتن مؤلفه‌های تربیت دینی در مجلات رشد کودک، تفاوت معنادار وجود دارد.

جدول ۵: بررسی معناداری فراوانی‌های به دست آمده از مطرح شدن مؤلفه‌های تربیت دینی در مجلات رشد کودک

سطح معناداری	خی دو	مؤلفه پیامبران یه‌ویژه پیامبر اکرم ﷺ و ائمه اطهار ﷺ		مؤلفه انس و ارتباط با خداوند مهربان		مجلات رشد کودک
		فراوانی	فراوانی مورد انتظار	فراوانی مورد انتظار	فراوانی	
۰/۰۰۰	۳۰/۴۱۱	۶	۷	۱۳۷	۱۴۳	مجله شماره ۱
		۶	۷/۹	۱۵۴/۱	۱۵۶	مجله شماره ۲
		۰	۳/۳	۶۴/۷	۶۸	مجله شماره ۳
		۹	۹/۵	۱۸۵/۵	۱۸۶	مجله شماره ۴
		۷	۶/۹	۱۳۶/۱	۱۳۶	مجله شماره ۵
		۲۲	۹/۱	۱۷۷/۹	۱۶۵	مجله شماره ۶
		۶	۴/۳	۸۱/۸	۸۰	مجله شماره ۷
		۸	۱۱/۱	۲۱۷/۹	۲۲۱	مجله شماره ۸
		۵۹	۵۹	۱۱۵۵	۱۱۵۵	مجموع

نتایج جدول شماره ۵، نیز حاکی از معنادار بودن میزان مطرح شدن مؤلفه‌های تربیت دینی از نظر مجلات رشد کودک مورد بررسی، است. براساس نتایج حاصل از جداول شماره ۴ و ۵، می‌توان نتیجه گرفت که توجه مؤلفان مجلات رشد کودک برای مطرح کردن مؤلفه‌های تربیت دینی به یک میزان نبوده است و این تفاوت به قدری زیاد است که از نظر آماری معنادار است.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از این پژوهش بررسی میزان لحاظ شدن مؤلفه‌های مربوط به تربیت دینی در مجلات رشد کودک سال تحصیلی ۱۳۹۲-۱۳۹۳ بوده است. این مؤلفه‌ها شامل دو بخش «انس و ارتباط با خداوند مهربان» و «آشنایی با پیامبران، به ویژه پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و ائمه اطهار علیهم السلام» بودند که در این مجلات شمارش و تحلیل شدند. براساس یافته‌های به دست آمده، مؤلفان این مجلات به برخی از مؤلفه‌های تربیت دینی اصلاً توجهی نداشته و در کل به زیرمؤلفه‌های انس و ارتباط با خداوند مهربان و آشنایی با پیامبران به ویژه پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و ائمه اطهار علیهم السلام، توجه داشته اند. تحلیل آماری با استفاده از محاسبه «خی دو» نشان داد که از نظر مطرح شدن یا نشدن این مؤلفه‌ها و همچنین از نظر مجلات مورد بررسی تفاوت معنادار وجود دارد.

پس میزان توجه به مؤلفه‌های تربیت دینی در مجلات رشد کودک سال تحصیلی ۱۳۹۲-۱۳۹۳، سطح یکسانی ندارد و این در حالی است که توجه بیشتر به یکی از این مؤلفه‌ها نمی‌تواند پیامدهای خوبی در زمینه پرورش دینی کودکان داشته باشد، چنانچه در پیشینه مطالعاتی اشاره شد، دوره کودکی، به ویژه سنین پیش از دبستان و اول دبستان، یکی از زمینه‌های سنی مهم و اساسی در کاشتن نهال دین و اعتقادات است و متناسب بودن مجلات رشد کودک، یا توجه به مخاطب فراوان آن، می‌تواند به آموزش و تربیت دینی آنها کمک شایان توجهی بکند.

بنابر آنچه که گفته شد، می‌توان نتیجه گرفت که برخلاف انتظار ما از اینکه هر یک از مجلات رشد کودک، باید در حد رضایت‌بخشی به مؤلفه‌های تربیت دینی توجه داشته باشند، متأسفانه نتایج پژوهش فعلی حالتی از افراط و تفریط را در این مجلات نشان می‌دهد؛ زیرا تفاوت میان بالاترین فراوانی و پایین‌ترین فراوانی مؤلفه‌های تربیت دینی خیلی فاحش می‌باشد و این نکته مهمی است که پژوهش فعلی بر آن صحنه می‌گذارد و نشان می‌دهد که در تألیف این مجلات به مؤلفه‌های تربیت دینی - که باید اهمیت خیلی زیادی در دوره پیش دبستانی و دبستانی داشته باشد - توجه یکسانی نشده است. بر همین اساس پیشنهاد می‌شود که در شماره‌های آتی مجلات رشد کودک، این یافته مورد توجه مؤلفان محترم این مجلات قرار گیرد.

نکته دیگری که می‌توان از این پژوهش به‌عنوان یک پیام برای والدین و به‌ویژه مربیان دوره پیش‌دبستانی و آموزگاران دوره ابتدایی استنباط کرد این است که تلاش شود در زمینه پرورش تربیت دینی به همه مؤلفه‌های آنها توجه کنند؛ زیرا در مجلات رشد پرمخاطبی مانند مجلات رشد کودک، این نکته مدنظر قرار نگرفته است. مربیان و آموزگاران محترم می‌توانند با تدارک برنامه‌ها و آموزش‌های کلاسی مناسب، نسبت به ایجاد شرایط لازم برای پرورش همه این مؤلفه‌ها اقدام کنند که خوشبختانه در حیطه تربیت دینی به‌آسانی قابل اجرا هستند، برای نمونه، آنها می‌توانند با استفاده از بازی‌های گوناگون، تمرین‌ها یا فعالیت‌های مرتبط با این مؤلفه‌ها را انجام دهند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع

- اسرار، مصطفی (۱۳۸۰)، «آسیب‌شناسی تربیت دینی در آموزش و پرورش از منظر مفاهیم اخلاقی»، در مجموعه خلاصه مقالات همایش آسیب‌شناسی تربیت دینی در آموزش و پرورش، تهران: دفتر همکاری مشترک سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، جهاد دانشگاهی، ص ۹-۱۱.
- ایروانی، شهین؛ مختاری، خدیجه (۱۳۹۰)، «جایگاه مفاهیم فلسفی در ادبیات داستانی کودک ایران»، مطالعات ادبیات کودک، ۲ (۱)، ص ۱-۳۱.
- چیزی، ملک (۱۳۷۰)، کودک، پیام کتاب، تحلیل محتوای کتب کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان در سال‌های ۱۳۵۸-۱۳۶۸، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.
- الحر العاملی، محمد بن الحسن (بی‌تا)، وسائل الشیعه، ج ۲، ۶، چ، تهران: المكتبه الاسلامیه.
- خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران (۳۱ تیر ۱۳۷۷)، «پژوهش‌های بنیادین در ادبیات کودکان و نوجوانان ضروری است»، ابرار.
- یدری، رحمان؛ بیرامی، محمد (۱۳۹۵)، تعلیم و تربیت دینی کودکان و نوجوانان، تبریز: انتشارات یاران.
- وهمیایی، سیداحمد (۱۳۸۸)، «پایه‌های روان‌شناختی تربیت دینی»، اسلام و پژوهش‌های تربیتی، س ۱، ش ۲، ص ۱۰۹-۱۳۸.
- زارع گاوگانی، وحیده (۱۳۷۹)، مفاهیم تربیتی اسلام از دیدگاه قرآن در ادبیات کودکان و نوجوانان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.
- عباسپور نوغانی، محبوبه (۱۳۸۶)، «بررسی انتقادی اشعار دینی کودک در دهه هفتاد (سه گروه سنی الف، ب، ج)»، کتاب ماه کودک و نوجوان، ۱۰ (۴-۶)، ص ۷۲-۸۰.
- عصاره، فریده (۱۳۸۰)، «بررسی اشعار کودکان از نظر خداشناسی و نقش آن در تربیت دینی»، خلاصه مقالات همایش آسیب‌شناسی تربیت دینی در آموزش و پرورش، تهران: دفتر همکاری مشترک ساجد (سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی و جهاد دانشگاهی)، ص ۱۲۶-۱۲۷.
- عطاران، محمد (۱۳۶۶)، آرای مریدان بزرگ مسلمان درباره تربیت کودک، تهران: سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- علمی مقدم، سیدبهنام؛ خیرآبادی، معصومه (۱۳۹۱)، تحلیل اشکالات نوشتاری دانش آموزان ایرانی غیر فارسی زبان (مخاطبان مجلات رشد)، فصلنامه نوآوری‌های آموزشی، س ۱۱، ش ۴۳.

فکری، نادیا (۱۳۸۳)، «بررسی و مقایسه پژوهش‌های مربوط به واژگان نوشتاری، گفتاری یا خوانداری کودکان دبستانی ایران از ابتدا تا کنون»، مجله کتابداری و اطلاع‌رسانی، ش ۴۷، ص ۵۴-۶۱.

محمدی، مهدی (۱۳۸۹)، بررسی مفاهیم دینی در کتاب‌های داستانی کودکان و نوجوانان در ایران بین سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۸۵، پایان‌نامه دکتری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات.

موسوی نسب، سیدمحمدرضا؛ عسگری، علی و شاملی، عباسعلی (۱۳۹۰)، «مراحل تحول محتوا و انگیزه‌های دعا در کودکان و نوجوانان»، روان‌شناسی و دین، س ۴، ش ۲، ص ۵-۲۶.

یارمحمدیان، محمدحسین (۱۳۷۷)، اصول برنامه‌ریزی درسی، تهران: انتشارات یادواره کتاب.

Krippendorff K. *Content analysis: an introduction to its methodology*. Translated by Nayebi H. Tehran: Ney, 2004, 9-11.

Tatala M., (2009), "Development of Prayer in Adolescence and Youth", *Journal of Psychology and Counseling*, v 1 (7), p 113-116.

Woolley, J. D, Phelps, K. E, (2009), "The development of children's beliefs about prayer", *Journal of Cognition and Culture*, v 1, p 139-167.

<http://www.roshdmag.ir/fa/roshdmagazines/generalmahnameh/studentsmagazines/childroshd/introduce>.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی